

MEMORIALINĖ MATO GRIGONIO MEDŽIAGA PANEVĖŽIO KRAŠTOTYROS MUZIEJUJE

Zita Pikelytė

Panėvėžio kraštotoyros muziejus

Panėvėžio kraštotoyros muziejaus rinkiniai kasmet pasipildo naujais eksponatais. Didžiausias muziejininkų dėmesys skiriamas Panėvėžio krašto istorijos ir kultūros paveldui kaupti, tyrinėti ir išsaugoti. Nemažai surinkta eksponatų apie žymius krašto žmones. Vienas iš jų – literatas, poetas, rašytojas, vertėjas, tautosakos rinkėjas, pedagogas, sodininkas Matas Grigonis (1889–1971), didelę gyvenimo dalį praleidęs Panėvėžyje. Čia jis nuo 1907 m. iki Pirmojo pasaulinio karo mokytojavo, 1920–1925 m. dirbo apskrities mokyklų inspektoriumi, o 1934 m. išėjęs į pensiją apsigyveno Senamiesčio vienkiemyste ir rūpinosi savo užveisistu sodu iki pat 1965 m., kai itin pablogėjus sveikatai išsikėlė pas sūnų į Vilnių. Tačiau kaip matysime iš laiško kompozitorui Mykolui Karkai, net ir kiek nutolęs nuo Panėvėžio – 1925–1929 m. dirbdamas Rozalimo mokyklos direktoriumi – nepaliovė domėtis nei Panėvėžio gimnazija, nei nutraukė ryšius su Anykščių progimnazija, vėliau tapusia Jono Biliūno vidurine mokykla, kuriai jis vadovavo 1929–1934 m.

M. Grigonio gyvenimą ir veiklą atspindinčių eksponatų muziejuje nėra labai gausu – 109 vnt.: jo parašytos, verstos, redaguotos bei sudarytos knygos, fotografijos, laiškai, eileraščių rankraščiai, dainų pagal jo žodžius natos, keli mėnesinio Švietimo ministerijos laikraščio „Švietimo darbas“ numeriai, kuriuose spausdinamos M. Grigonio publikacijos.

Knygų rinkinyje saugomos 29 M. Grigonio knygos, kurių galima suskirstyti į kelias grupes. Pirmajai grupei priskirti paties M. Grigonio parašyti kūrinėliai:

- 1936 m. Šaltinėlio knygynėlio serijoje 19-uoju numeriu išleisti M. Grigonio eileraščiai vaikams „Algimantėlio metai“ (2 vnt., GEK 5480 R 2437, GEK 18786 R 6936); vienos iš jų (GEK 18786 R 6936) tituliname lape įrašyta dedikacija: *Gerajam Antanėliui autorius 1936.IX.10.* Marijonų knygynėlio 229-uoju numeriu 1939 m. Marijampolėje išleistas eilių rinkinėlis Dievą mylintiems vaikučiams „Dievą mylēti gražu“ (GEK 5478 R 2438).

- 1939 m. Spaudos fondo išleistas gamtos eileraščių rinkinys „Balsai“ (2 vnt., GEK 5470 R 2430).
- 1940 m. išleistas 2 veiksmų scenos vaizdelis „Paukščiuose“ (GEK 18784 R 6898).
- Valstybinės grožinės literatūros leidyklos Vil-

niuje 1960 m. išleista eileraščių rinktinė „Žemuogėlės“ (GEK 4122). Knygelė su dedikacija tituliniame lape: *Dvidešimpenkmetis Tarybų Lietuvos. Švyturys mums giedriai švis Tėvynės klestincios. M. Grigonis 1965*, autorius padovanovo Panėvėžio kraštotoyros muziejui.

Antrają grupę sudaro M. Grigonio verstos, redaguotos arba pagal kitų autorių kūrybą parašytos knygos:

- Pagal Nikolajų Vučetičių parašytą apysaką „Matuko dirva“ (GEK 3004 R 2994), išleista 1911 m. Seinuose Vaikų knygynėlio serijos 1-uoju numeriu.
- Išversta ir lietuviškai scenai pritaikyta Franciszko Omańkowskos triveiksmė XV a. lietuvių gyvenimo pasaka „Verpėja po kryžium“ (2 vnt., GEK 5473 R 2432), išleista 1913 m. Jono Rinkevičiaus leidykloje Vilniuje.

- Išverstas Halinos triveiksmis vaizdelis su dainomis ir šokiais „Katriutės gintarai“ (2 vnt., GEK 18783 R 6897, GEK 19339 R7202), 1913 m. išleistas Čikagoje.

- Redaguotas 3 veiksmų pasakos su gaidomis „Pelenė“ vertimas iš prancūzų kalbos (3 vnt., GEK 4419 R 2996, GEK 5475 R2431, GEK 17712 R6056), išleistas 1933 m. Spaudos fondo Kaune.

Trečioji grupė – tai M. Grigonio originalių kūrinelių bei vertimų rinktinės:

- Svirno Žvynės slapyvardžiu 1913 m. Jono Rinkevičiaus leidykloje išleistos vaikų eilutės „Kvetkelis“ (2 vnt., GEK 5472a R 3475, GEK 18782 R 6896). Knygelėje spausdinami 25 eileraščiai – 13 sukurtų M. Grigonio ir 12 vertimų.

- 1939 m. Marijonų knygynėlio 237-uoju numeriu Marijampolėje išleista eileraščių knygelė „Pas varę svečiuose“ (2 vnt., GEK 1236 R 2997, GEK 5477 R 2440), kurią autorius paskyrė džiovos nukankintiems tėveliams prisiminti. Joje spausdinami 33 eileraščiai, 3 iš jų vertimai ir 30 – M. Grigonio kūryba; vienoje iš knygelė (GEK 1236 R 2997) įrašyta autoriaus dedikacija: *Didžiai Gerbiama Kūrėjai P-lei G. Petkevičaiti su sielos dejomis prisistato M. Grigonis.*

Ketvirtajai grupei priklauso Mato Grigonio sudarytos knygos:

- Šv. Kazimiero draugijos 103-uoju numeriu 1911 m. Seinuose išleista knygelė „200 žaidimų“ su

dainomis ir gaidomis (GEK 5474 R 2439).

• Juozo Masiulio 1912 m. išleista knygelė „20 žaidimų kambaryje ir tyrame ore su dainomis, gaidomis ir paveikslėliais“ (GEK 4418).

• „Rūtelį darželis: pamokinimas, kaip žolynai auginti“ (2 vnt., GEK 5469 R 2436, GEK 24368 R 10399), išleista 1913 m. Šv. Kazimiero draugijos 147-uoju numeriu.

• Jono Rinkevičiaus leidykloje Vilniuje 1914 m. išleista Svirno Žvynės slapyvardžiu pasirašyta „Šeimyniškiems vakarėliams pramogėlė“ (2 vnt., GEK 5471 R 3464).

• „Švyturio“ bendrovės Tilžėje išleistas „Žaidimų vainikas savybės vakarėliams ir gegužinėms nupintas“ (GEK 5476 R 3889). Knygos pradžioje spausdinama M. Grigonio prakalba, pasirašyta 1918 m. lapkričio 10 d.

• 1966 m. „Vagos“ išleisti „Vaikų žaidimai“ (GEK 7380 R 359).

Knygų rinkinyje saugomos 2 knygos apie M. Grigonį:

• Lietuvos kraštotoiros draugijos Panevėžio miesto skyriaus 1989 m. Panevėžyje išleisti Prano Savickio atsiminimai „Matas Grigonis (1889–1971)“ (GEK 28654 K 300); ją muziejui su dedikacija tituliname lape: *Kraštotoiros muziejui, M. Grigonio fondui palieku šią monografiją P. Savickis 2003.08.01. (parašas)*, padovanojo autorius.

• 2008 m. išleista knyga „Matas Grigonis. Raštai“ (GEK 31530); ją muziejui su dedikacija tituliname lape: *Panėvėžio kraštotoiros muziejui 2009.12.16. (parašas)*, padovanojo sudarytojas Matas Grigonis (sūnus).

Taip pat saugoma 1936 m. Panevėžyje išleista Panevėžio valstybinės gimnazijos „Meno kuopos“ kūrybos rinktinė „Mūšos Dobilas“ (2 vnt., GEK 18166, 18856), kurioje spausdinama ir M. Grigonio kūryba: eiliuoti kūrinėliai „Lindė-Dobilas dainoje“ (p. 5–6) ir „Elgeta“ (p. 93) bei atsiminimų straipsneliai „Pati pradžia“ (p. 46–47) ir „Be programos“ (p. 47–48).

Dauguma knygų gauta iš panevėžiečio Jurgio Leono 1973 m. (GEK 5469–5480) bei iš Juozo Mėdžiaus 1988 m. (GEK 18782–18786, 18856), viena priklausė Gabrielei Petkevičaitė-Bitei ir ją muziejui pateko 1946 m. iš Marytės Galiauskaitės su G. Petkevičaitės-Bitės fondu (GEK 1236), iš Onos Makaruskienės 1964 m. (GEK 4418), iš Lino Balčiūno 1986 ir 1988 m. (GEK 17712, 19339, 24368), iš Antano Kaikario 1986 m. (GEK 4419), viena (GEK 18166) pirkta knygine 1987 m.

Periodikos rinkinyje saugomi 8 mėnesinio Švietimo ministerijos laikraščio „Švietimo darbas“ numeriai, kuriuose yra išspausdinti M. Grigonio

straipsniai:

• 1922 m. nr. 12 straipsnis „Ar mokslo šaknys turi būti karčios?“ (p. 498–501, GEK 5463 R 2157).

• 1922 m. nr. 8 referatas „Maža, graži dainelė“ (p. 111–118, GEK 5461a R 2151).

• 1922 m. nr. 9 Svirno Žvynės straipsnis „Apie augštesniųjų mokyklų mokinių rašinius“ (p. 234–243, GEK 5462 R 2156).

• 1923 m. nr. 11–12 publikacija „Höffding'o temperamentai“ (p. 736–738, GEK 5464 R 2152).

• 1924 m. nr. 6 pradedamos spaustinti M. Grigonio paskaitos „Dailiosios literatūros kelias“ (p. 522–532, GEK 5465 R 2153).

• 1924 m. nr. 7 (p. 639–647, GEK 5466 R 2154) ir nr. 9 (p. 840–847, GEK 5467 R 2155) tēsiamos minėtos paskaitos. Pastarojo laikraščio tituliniame lape yra Vaškų pradžios mokyklos antspaudas.

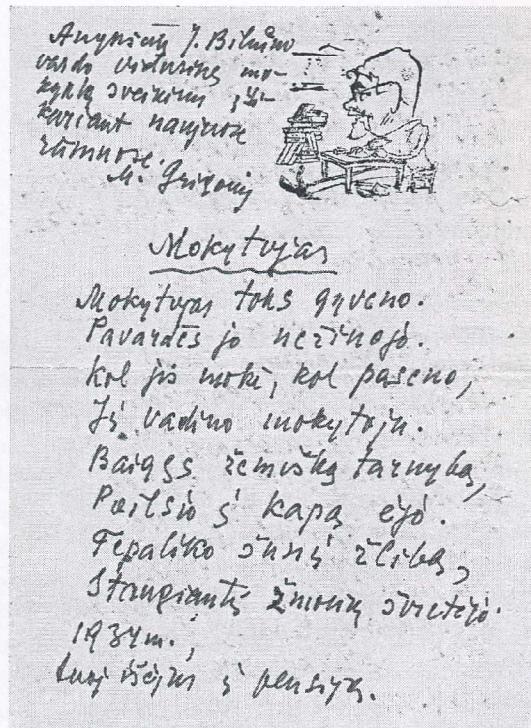
• 1930 m. nr. 5 rašinys „Vaišingasai Jonas Jablonskis“ (p. 495–497, GEK 5468 R 2159).

Dokumentų rinkinyje saugomi 26 M. Grigonio dokumentai, iš jų 9 laiškai – 7 kompozitorui M. Karkai, 1 Panevėžio valstybinės gimnazijos mokinui Vytautui Daunorui, 1 daktarui Antanui Didžiuliui ir 4 laiškai Anykščių Jono Biliūno vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojui Alfonsui Ulčinui:

• Pirmasis M. Karkai iš Rozalimo išsiuistas laiškelis (GEK 16178 F 3409) 1925 m. rugsėjo 26 d. užrašytas ant atviruko su M. Grigonio biusto fotografija. Jame adresatas sveikinamas vardo dienos proga, jam linkima *ivairiausių malonių ir gražios dukrytės*, prašoma su visomis smulkmenomis aprašyti tuometinį Panevėžio gimnazijos gyvenimą, kaip gimnazijoje klesti menas, nes ši gimnazija M. Grigoniui esanti miela, o apie ją negauna nė menkiausios žinelės.

• Antras laiškas (GEK 16107 R 5622) rašytas balandžio 12 d., metai nenurodyti. Jame kalba apie romansų žodžius, kuriems, matyt, M. Karka kūrė muziką, sako, kad juose taisytini tik mažmožiai, o *kad kiek šlubuoja ritmas ir rimas*, esą nesvarbu. Nurodo, ką ir kur reikėtų pataisyti, o jei muzikas norėtų nurodyti žodžių autorius, siūlo rašyti initialus: *žodžiai P. B. ir M. G.*

• Trečasis laiškas M. Karkai rašytas 1945 m. balandžio 21 d. (GEK 16753 R 5588). Adresatas suprantamas tik iš konteksto. Anot M. Grigonio, jis drėstas kreiptis į *prieteliškiausią* jam kompozitorium, kalba apie jį staiga ištikusią širdies ligą, kad dar *prie gyvos galvos* norėtų, jog jo „Mišių giesmeles“ išvystę šviesą, bet tam stinka kompozicijos. Rašo, kad tas giesmeles koregavo vyskupas Kazimieras Paltarokas, kanauninkas Mykolas Vaitkus bei marijonai. Labai prašo kompozitoriu suteikti šioms giesmelėms *gyvastį – kompoziciją dviem, trimis ar keturiais balsais*. Drėsta pakartoti prašymą ir sukompunuoti Gailestin-

1 pav. Mato Grigonio laiško Anykščių Jono Biliūno vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojui Alfonсу Ulčiniui fragmentas. 1965 m. vasario 20 d.

gumo Motinos giesmę. Jei kompozitorius šio darbo imtuši, prašo natas persiūsti per sūnų Kastytį, 6 klasės gimnazijos mokinį. Siunčia linkėjimus visai šeimai *su pagarba ir 100% viltimi*.

- Ketvirtas – atvirlaiškis – tai 1959 m. spalio 17 d. parašyta padėka M. Karkai už sveikinimo telegramą (GEK 16746 R 5580).

- Penktas – taip pat atvirlaiškis, rašytas 1967 m. lapkričio 22 d. (GEK 16747 R 5581), kuriame į M. Karką kreipiasi žodžiais: *Mielasis Amžinas Bičiuļi!* Apgalestaudamas atsiprašo už *praknopsočią* adresato 75 metų jubiliejų, pavėluotai sveikina, linkėdamas *sulaukti jubiliejinių 2000 metų ir tada diriguoti jungtinį respublikos chorą*.

- Šeštas laiškelis sunkiai beiskaitomas, rašytas 1968 m. gruodžio mėn., taip pat ant atviruko (GEK 17058 R 5757). Jame visus sveikina Naujuju metų proga. Pieštuku M. Karkos prirašta: *Paskutinis apakušio M. Grigonio laiškelis*.

- Septintajį laišką M. Karkai parašė M. Grigonio žmona Jadvyga Grigonienė 1971 m. vasario 9 d., jau po vyro mirties (GEK 16751 R 5585). Jame dėkoja už užuojaautos laišką, atsiųstą laikraštį „Panevėžio tiesa“, matyt, su nekrologu, aprašo paskutinišias M. Grigonio gyvenimo dienas. Visi šie laiškai į muziejaus rinkinius pateko 1985 m. kartu su M. Karkos archyvu iš jo sūnaus Gedimino Karkos.

- Laiškas (GEK 2426 R 2427), rašytas 1941 m.

balandžio 16 d. Panevėžio valstybinės gimnazijos dešimtokui V. Daunorui, susideda iš 2 nedidukų lapų. I mokinį kreipiamasi: *Drauge Poete!* Viename lapelyje džiaugiamasi, kad per vargus pavyko gauti Chabarovsko vynuogių sėklų, aprašoma, kaip jos auginamos, sakoma, kad V. Daunoras darželyje prie savo tėvuko namelių galėtų *pasiseti tų vynuogių atminimui išties pavykusio Naujo Pavarario*. Kitame lapelyje užrašytas M. Grigonio eiléraštis „*Abituriento lopšinė*“. Pabaigoje, post scriptum, dėkojama už *neskolinant paskolintą knygą* – Michailo Zoščenkos „*Paskutinji ponai*“, kurią sakosi tik ką perskaitės. Laišką 1958 m. muziejui dovanovo Ona Daunorienė.

- 1978 m. iš Irenos Jurevičienės buvo gautas M. Grigonio laiškas (GEK 8419 R 994) *Daktarui [Antanui Didžiuliui – aut. past.]*, kuriame rusų kalba rašoma apie ciklameno auginimą ir lietuvių kalba trumpai apie figmedį.

- Pirmasis laiškas (GEK 5508 R 2433) A. Ulčiniui rašytas 1945 m. balandžio 9 d. Jame M. Grigonis dėkoja už fotografijas, skundžiasi, kad nors ir pavaris, nesveikuojas, perduoda labų dienų mokyklos direktoriui, personalui, abituriuentams ir kraštotyrininkams. Linki linksmai sulaukti džiugios Gegužės 1-osios šventės.

- Antrasis laiškas (GEK 5506 R 2435) rašytas 1964 m. gruodžio 1 d. Jame guodžiasi, kad yra beveik apakes, rašyti darosi sunku, dar sunkiau – tvarkyti savo archyvą; mažai beturis fotografijų, kurias galėtų pridėti prie atsiminimų, nes 1944 m., fronto metu, jo didysis albumas su fotografijomis pradingės. Nurodo kai kurias Anykščių vidurinės mokyklos datas, su ja susijusius asmenis. Pasirašo: *M. Grigonis visiškas invalidas*, laiško pradžioje yra jo šaržo antspaudas.

- Trečiasis laiškas (GEK 5509 R 2429) rašytas 1965 m. vasario 20 d. (1 pav.) Čia mini, kad jėdeda trejopų sėklų, prisimena mokytoją J. Juknevičių, prašo mokyklos fotografo nufotografuoti J. Biliūno namus. Ragina pionierius šefuoti ir prižiūrėti mokytojos Julės Zaborlaitės (pavardė nelabai išskaitoma), dalyvavusios 1905 m. revoliucijos įvykiuose Rygoje, kapą. Taip pat sveikina mokyklą, persikélusią į naujus rūmus, siunčia eiléraščius „*Mokytojas*“ (parašytas 1934 m. *tuoj išėjus į pensiją*), „*Lopšinė*“ (1961), „*Jaunimui*“ (1964-06-23), „*Testamentas*“ (1958), „*Mano dainele*“ (1964-12-02), laiško pradžioje taip pat yra jo šaržo antspaudas.

- Ketvirtasis, paskutinis, M. Grigonio laiškas (GEK 5507 R 2434) A. Ulčiniui rašytas 1966 m. gruodžio 16 d. Jame informuoja, kad nuo 1965 m. rugpjūčio 10 d. gyvena Vilniuje pas sūnų, skundžiasi dar labiau pablogėjusiu regėjimu, jog rašyti begalės tik iš atminties, nematydamas, ką rašo, ir tik esant šviesiam vidurdieniui. Sakosi parašęs atsiminimus apie Antaną

Žukauską-Vienuolį, tas rankraštis perduotas Lietuvių kalbos ir literatūros institutui. Minėti, kad Mokslų akademijos bibliotekoje yra keletas A. Vienuolio jam rašytų laiškų. Primena, kad dabar viename bute adresu Liepyno g. 16-8 gyvena trys Matai Grigonai, tad jam laiškus adresuoti reikėtų *M. D. Grigonui*. Siunčiamas dvieilis abiturientams: *Jums kapą penketų linkiu / Ir šokiams daug draugių puikių* (1966-12-08); taip pat eileraščiai „*Lopšinė*“ (1966-09-13), „*Meilės daina*“ (1966-11-30) ir kita „*Meilės daina*“ (1966-12-02). Šie laiškai gauti 1973 m. iš jau minėto J. Leono.

Kita, gausesnė, dokumentų grupė – sveikinimai bei atvirukai su eileraščių rankraščiais (11 vnt.). Tai 3 sveikinimai G. Petkevičaitė-Bitei, 3 – Stefanijai Mikalauskienei ir 5 atvirukai su eileraščiais:

- Vienas sveikinimas G. Petkevičaitė-Bitei užrašytas ant M. Grionio vizitinės kortelės (GEK 1044 R 1026): *Kartu su Velykomis pavasarėkite! 1931 m.*

- Antrasis – ant atviruko su našlaitėmis (GEK 1140 R 1046): *Sveikiname vardinėse. Pensininkas M. Grigonis su šeima 1934.III.18 Panevėžys, Smėlynės g. N 38.*

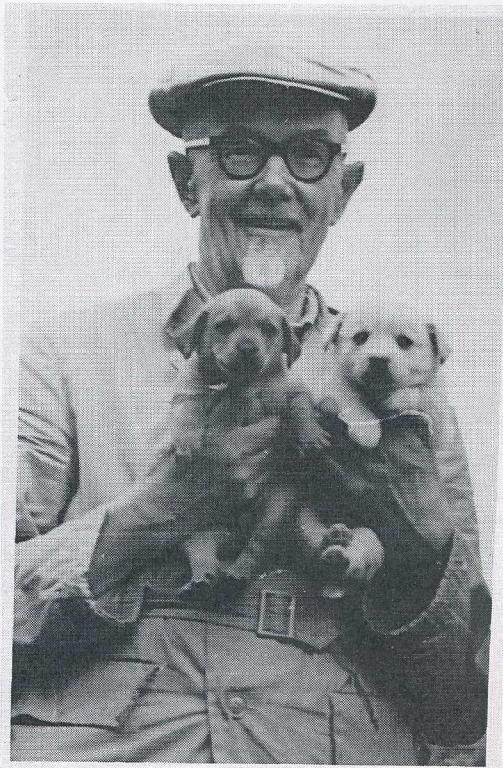
- Trečasis – ant paprasto popieriaus lapelio (GEK 1034 R 4622): *Krizėj prisikentę Aleliuja šventej atsigaukime! M. Grigonis 1935.IV.21. Jie į muzieju pakliuvo 1946 m. kartu su G. Petkevičaitės-Bitės archyvu, perduotu M. Galiauskaitės.*

- Visi 3 sveikinimai panevėžietei S. Mikalauskienei yra vardo dienos proga: 1965 m. (GEK 25850), 1966 m. (GEK 25845) ir 1967 m. (GEK 25846). Jie 1999 m. gauti iš pačios S. Mikalauskienės.

- Kartu su sveikinimais gauti ir 4 atvirukai su M. Grionio užrašytais eileraščiais „*Peštynės*“ (datuotas 1964 m., GEK 25851), „*Pajūrio gintaras*“ (datuotas 1966 m., GEK 25844), „*Pas draugus*“ (be datos, GEK 25852), „*Vitalio daina*“ (datuotas 1968 m., raštas nebeįskaitomas, GEK 25847) ir dar vienas pieštukas 1969 m. ant atvirukų komplekto aplanko užrašytas eileraštis „*Ai siaudžia gražiai miškas...*“, čia raštas jau visai nebeįskaitomas (GEK 25848).

Kartu su G. Petkevičaitės-Bitės archyvu, be minėtų sveikinimų, buvo gautas Panevėžio valstybinės gimnazijos vicedirektoriaus M. Grionio kreipimasis į gimnazistus (GEK 1196 R 3007), kuriame griežtai reikalaujama nelankytis slaptų susirinkimų, nepaklusę mokiniai būsių pašalinti iš gimnazijos. Griežtai draudžiama mokiniams po 8 val. vakaro vieniems pasirodyti gatveje. Turintieji privacių pamokų, privalo mokyklas vadovys bei raštu nurodyti, kada ir kokiu adresu jie lankosi. Raštas rašytas 1923 m. vasario 28 d.

1977 m. M. Karka muziejui perdavė XII šaulių rinktinės 1937 m. vasario 28 d. surengto lietuviško vakaro, kuriame M. Grigonis skaitė paskaitą, programą su M. Grionio autografu (GEK 7464 R 266).

2 pav. Matas Grigonis. 1961 m.

Dar vienas dokumentas gautas 1989 m. iš V. Apuonaitės – tai lietuvių kalbos egzaminų atstovo M. Grionio 1924 m. rugpjūčio 28 d. raštas (GEK 19412 R 7232) Panevėžio valstybinės gimnazijos direktoriui, patvirtinantis, kad 2 Lenkų gimnazijos abiturientai Viktoras Plater-Zyberk ir Joanna Urbaničiūtė išlaikė taisomuosius egzaminus.

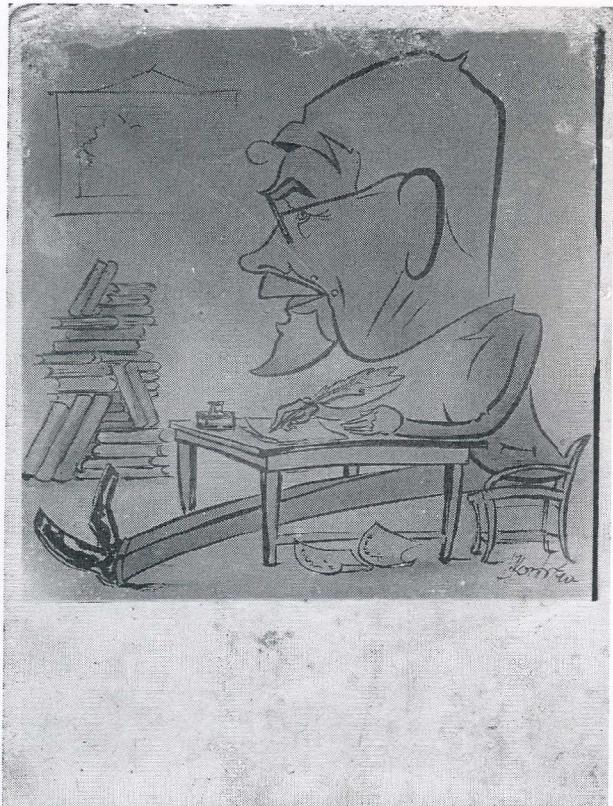
Dokumentų rinkinyje taip pat saugoma J. Šalučkos straipsnio „*Matas Grigonis-Gojelis*“, išspausdinto leidinyje „*Tautos mokykla*“, iškarpa (GEK 7131 R 89) ir dviejų kūrinelių pagal M. Grionio žodžius natos:

- Kompozitoriaus Jono Novakausko „*Abituriento bei gimnazijos daina*“, išleista 1939 m. Š. Movšovičiaus spaustuvėje Kėdainiuose (GEK 2425 R 1979); viršuje yra M. Grionio dedikacija: *Drg. poetui Vytautui Daunorui, j idėjos kelią išėjusiam, kad pavasari abituriento dainą užtrauktų – M. Grigonis 1940.XI.26 Moksleiviu maršas*, spaudinyje dainos tekstas papildytas ranka, vietomis taisytas išspausdintasis. Natas 1958 m. muziejui dovanoto O. Daunorienė.

- „*Moksleivio maršas*“, muzika V. P. [Vlado Paulausko – aut. past.], autoriaus leidinys, išleista Panevėžyje 1922 m. (GEK 18290 R 6515). Natos pirkto 1987 m. iš L. Balčiūno.

Daugiausia eksponatų saugoma **Fotografijos rinkinyje** – net 42 vnt., iš jų 31 originali fotografija ir 11 kopijų. Fotografijas galima suskirstyti į kelias grupeles:

- Grupinės fotografijos (8 vnt.), kuriose M. Gri-

3 pav. Mato Grigonio šaržo fotokopija

gonis matomas tarp pirmųjų pedagogų kursų Panevėžyje dalyvių 1920 m. (GEK 5250 F 2855), Panevėžio valstybinės gimnazijos moksleivių ir mokytojų 1923 m. (GEK 14503 F 2805) bei 1924 m. (GEK 13741 F 2473, GEK 15978 F 3389), su nežinomu metu abiturientais (GEK 23974 F 5745, GEK 921 F 85) bei 1924 m. (GEK 873 F 190) ir 1925 m. (GEK 14301 F 2718) laidų gimnazijos abiturientų vinjetėse, pagamintose fotografo Jankelio Trakmano.

- M. Grigonio portretai, fotograuoti 1952 m. Panevėžyje, Gegužės 9-osios g. 11, veikusioje fotoateljė (2 vnt., GEK 15164 F 3059, GEK 31549) bei jo fotografijos, darytos gamtoje, namų aplinkoje (7 vnt.): 1967 m. kambaryje (GEK 15161 F 3056), 1949 m. (GEK 15167 F 3062) ir 1958 m. (GEK 15597 F 3258, GEK 29684 F 8787) sode, 1961 m. su dviešių šuniukais (GEK 29681 F 8789) (2 pav.), 1958 m. prie tėvų kapo Rokiškyje (GEK 29680 F 8783) bei vėlesniais metais miške (GEK 31550). Beveik visos šios fotografijos kam nors užrašytos: Petrui Savickui, Pranui Savickui, gerajai tetai drg. Skurdelienei, [g]erb. draugui J. Žitkui, mylimam Juliu, mielajam Juliu.

- Fotografijos, kuriose M. Grigonis jamžintas su šeimos nariais (4 vnt.): 1943 m. (GEK 15162 F 3057), 1963 m. (GEK 29679 F 8782) bei 1965 m. (GEK 25849 F 6437, GEK 29682 F 8785). Šios fotografijos taip pat su M. Grigonio įrašais kitoje pusėje.

- Fotografijos, užfiksavusios įvairius susitikimus

(6 vnt.): su P. Savickiu (GEK 15160 F 3055), prof. Kaziu Grybauskui 1949 m. (GEK 15165 F 3060), rašytoju A. Šimkūnu 1961 m. (GEK 29686 F 8784), pioneriais. Fotografijos, kurioje M. Grigonis skaito paskaitą moksleiviams, kitoje pusėje užrašyta: 1949.II.19 *Panevėžio 2 pr. mokyklos pionieriams-mičiurininkams M. Grigonis laiko paskaitą apie Mičiurino vaismėdžius. / Būtų sielos dargana, / kad ne smuikas, ne daina. / Žmogui jie praskleidžia ūpq / ir paguoda širdį supa. / Žvelk į Saulę ir regēsi / Stalino esybę šviesią. / Pranui Savickui atminimui M. Grigonis 1949.III.15* (GEK 15166 F 3061); dviejose 1949 m. fotografijoje M. Grigonis dirba sode su pioneriais mičiurininkais (GEK 15168 F 3063, GEK 15169 F 3064).

- Fotografijos, užfiksavusios M. Grigonio sodybą Senamiesčio vienkiemyje (3 vnt.), kurioje jis gyveno 1934–1965 m. Fotograuota 1943 m. (GEK 15163 F 3058), apie 1970 m. (5903p) ir 1971 m. (4397p). 1998 m. Jono Ambraškos fotografijoje – namas Rozalime (1 vnt.), kuriame M. Grigonis gyveno 1925–1929 m. (7596p).

- Išdomios ir vertingos fotokopijos (5 vnt.) – M. Grigonio šaržas (GEK 15159 F 3054) (3 pav.), 1909 m. M. Grigonio fotografija su užrašu: *Devyniolikmečiui Juliu devyniolikmetis senelis M. Gr... 1963.VIII.4* (GEK 29683 F 8786), bei penkių 1903–1916 m. M. Grigonio fotografijų kompozicija, taip pat užrašyta Juliu: *Ir aš jaunas buvau. / 1. III klasėj 1903 m. / 2. 1907 pirmaisiais mokytojavimo metais / 3. 1916 m. gimnazijos mokytojas. / 4. 1911 m. Peterburgo universitete. / 5. 1915 m. Maskvoje Juliu se nelis M. Gr. 1960* (GEK 29685 F 8788); M. Grigonis apie 1911 m. (8356p) ir M. Grigonis Birštono kurorte 1923 m. (8357p) – abiejų šių fotografijų originalai saugomi Panevėžio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje.

- Fotografo Petro Peleckio darytos M. Grigonio eileraščių rankraščių fotokopijos (5 vnt.) (1608p, 1609p, 1610p, 1611p, 1612p) bei nekokybiskai per fotograuota fotografija su užrašu: *Rozalimo vidurių mokyklos mokiniai ir mokytojai su direktoriumi M. Grigoni, iš 1929 m. spalio 15 d. žurnalo „Naujas žodis“ 18-ojo numerio (2156p).*

Fotografijos gautos iš įvairių asmenų: iš Martyno Navicko 1972 m., iš Stasio Janausko 1981 ir 1985 m., iš Onos Daugaravičiūtės 1983 m., iš Bronės Žitkiėnės ir P. Savickio 1984 m., iš Virginijos Ivanauskaitės 2004 m., iš Jono Valentukevičiaus 2009 m.

Apžvelgusi memorialinę M. Grigonio medžiagą, saugomą Panevėžio kraštotoiros muziejuje, manau, nereikėtų dėti taško: 2 paskutiniai eksponatai gauti visai neseniai – 2009 m. pabaigoje. Reikia tikėtis, kad ir daugiau naujų eksponatų suras kelią į muziejaus saugyklas.

MATAS GRIGONIS MEMORIAL MATERIALS IN PANEVĖŽYS LOCAL LORE MUSEUM

Zita Pikelytė

Panevėžys Local Lore Museum

Panevėžys Local Lore Museum's specialists pay main attention to Panevėžys area heritage collection – exhibits acquiring, researching, and conservation. A numerous collection of exhibits accumulated here, deals with famous people of the land. One of them is Matas Grigonis (1889–1971), who was a poet, writer, translator, folklore collector, teacher, and gardener. M. Grigonis spent a large part of his life in Panevėžys. From 1907 till the First World War, he worked here as a teacher; in 1920–1925 – as school inspector for the County; in 1934, M. Grigonis retired and moved to Old Bowery where he took care of his garden till 1965, when for deteriorating health had to move to Vilnius, to his son. However, even while working in Rozalimas as a headmaster (1925–1929), he did not loose the interest to his former workplace at Panevėžys Gymnasium. Also he did not break ties with Anykščiai Progymnasium, now – Anykščiai

J. Biliūnas Secondary School. In 1929–1934, he was a director of this school.

There are 107 exhibits reflecting Matas Grigonis' life and work. The museum takes care of written, translated, edited and created by M. Grigonis books, photographs, letters, greetings, postcards with poem's handwritings on them, songs, several copies of monthly newspapers "Švietimo darbas" (Educational Work) released by the Ministry of Education, with M. Grigonis' publications and publications about him.

The article overviews all the exhibits, more important of them are researched in a more detailed way: not just an addressee of the letter or script is indicated, but also its content, as well as the details when and from whom the exhibits were acquired.

Translated Benigna Skalauskienė